

FERENC VIKTÓRIA – VITA EMESE

INTÉZMÉNYI ÉS SZÜLŐI SZEMPONTOK
AZ ÓVODAVÁLASZTÁSBAN

Kárpát-medencei kisebbségi magyar szülők óvoda-, valamint iskolaválasztási motivációival már több kutatás is foglalkozott. Ezek egy része csak egy-egy településre, kisebb régióra terjedt ki, esettanulmány jelleggel.¹ A kutatások megállapítják, többek között, hogy a többségi tannyelvű intézmény preferenciájának lehetséges oka az, hogy nincs magyar intézmény a településen, vagy a magyar intézményben nincs hely, a gyermek későbbi boldogulása szempontjából a többségi nyelv elsajátítása élvez elsőbbséget, vagy a magyar intézményben a magyar anyanyelvű cigány gyermekek jelenléte okoz problémát (különösen az iskolai szinteknél).²

A magyar intézményválasztásban nagy szerepe van a szülői döntéseknek. A szülők számára vonzó szolgáltatások kínálása az oktatási intézményekben ösztönözheti a választást. A mennyiségi és minőségi fejlesztések kivitelezésében pedig létfontosságú a folyamatos szülő-intézmény párbeszéd fenntartására.

Tanulmányunkban ez utóbbi területre fókuszálunk, vagyis megpróbáljuk feltárni, hogy hogyan gondolkodnak bizonyos kérdésekről a Kárpát-medence magyar óvodahálózatához tartozó szülők és az óvoda vezetősége, elsősorban az óvodaválasztás és a szülő-óvoda kapcsolat kérdéskörét tekintve.

1 Lásd például a *Kisebbségkutatás* folyóirat 2012/3 és 2013/4-es tematikus számait.

2 Lásd például Papp Z. Attila: Az iskolaválasztás motivációi és kisebbségi perspektívái. *Kisebbségkutatás*, 2012. 3. sz. 399–417.; Sorbán Angella: „Tanuljon románul a gyerek, hogy jobban érvényesülhessen.” Az asszimiláció természetrajzához. *Magyar Kisebbség*, 2000. 3. sz. 167–180.; Ferenc Viktória: Nyelvet tanulni, továbbtanulni, „létesülni” – többségi iskolaválasztási stratégiák Beregszászban. *Kisebbségkutatás*, 2013. 4. sz. 98–121.

A kutatás keretei és módszerei

A tanulmányban a Kárpát-medence négy régiójára (Erdély, Felvidék, Vajdaság és Kárpátalja) fókuszálunk. E négy régió tekintetében egyaránt rendelkezünk kérdőíves adatbázissal a szülők és az intézményvezetők köréből, vagyis az összehasonlítás lehetősége adott. Az adatbázisok alapjául szolgáló kérdőíves felmérések a 2017/2018-as tanévben készültek a Nemzetpolitikai Kutatóintézet műhelyében külhoni kutatókkal együttműködésben.

A kutatás során a Magyarország határain túli magyar tannyelvű óvodai hálózat intézményeivel kapcsolatba lépve felmértük azok általános adottságait, befogadóképességét, az óvodavezetők és az óvodai dolgozók főbb jellemzőit, valamint vizsgáltuk a szülői attitűdöket, motivációkat az óvodaválasztás folyamatában.

Kárpát-medencei szinten összesen 734 magyar nyelvű csoporttal is rendelkező óvodát sikerült elérnünk a kutatás során. A teljes intézményhálózatot többször és többféle csatornán is (telefon, e-mail) megkerestük az online kérdőív kitöltésének lehetőségével, de az eltérő válaszadási hajlandóság következtében az általunk előzetesen feltérképezett óvodai intézményhálózatnak csak a 46%-át sikerült elérnünk.³ Az intézményvezetőkhez eljuttatott kérdőívek többségére (65%) női vezetők válaszoltak, a megkérdezettek között a férfiak válaszaránya körülbelül egyharmad. Az óvodavezetők átlagban véve középkorúak, az átlagéletkor 46 év volt a kérdezettek körében, a legfiatalabb válaszoló 28, míg, a legidősebb 64 éves volt. Az intézmények élén álló pedagógusok jellemzően egyetemi (68%) vagy főiskolai (13%) végzettséggel rendelkeznek, és relatív többségük háromtól tíz évig terjedő vezetői gyakorlattal bír.

A jelen tanulmányban felhasznált másik adatbázis egy olyan kutatásból származik, amely során 152 településen, 161 óvodai intézményhez kötődően, 1977 szülővel kérdőíveztünk.⁴ A mintavételi eljárás biztosította a minta településtípusok (városok és falvak) szerinti reprezentativitását azokra a településekre vonatkozóan, ahol működik magyar tannyelvű óvodai oktatás. A szülői kérdőív kitöltői között nagyrészt az óvodáskorú gyerekek szüleit találjuk. Csak néhány esetben volt az jellemző, hogy az óvodás gyerek nagyszülei (56 fő, 3%) álltak rendelkezésre, nevelőszülők pedig elenyésző számban (5 fő, 0,3%) válaszoltak. A szülői

3 Belső megoszlás szerint az adatállomány 54%-át teszik ki az erdélyi válaszolók, 31%-át a felvidékiek, 9%-át a kárpátaljaiak, 5%-át a vajdaságiak, és 1-1%-ot képviselnek a szlovéniai, valamint a horvátországi intézményekből érkező válaszok. Mindez nagyságrendileg követi a külhoni óvodai oktatással rendelkező intézményhálózat régiónkénti eloszlását.

4 A kitöltött kérdőívek megoszlása a régiók között: 36% Erdély, 24% Felvidék, 20% Kárpátalja, 20% Vajdaság.

attitűdöket leginkább az édesanyák szempontjából ismertük meg. Átlagosan a megkérdezettek 11%-a férfi, 89%-a pedig nő volt. Az apák legmagasabb arányban (14%) Felvidéken válaszoltak a kérdésekre, legalacsonyabb arányban (8%) pedig Kárpátalján.

Hogyan történik az óvodaválasztás?

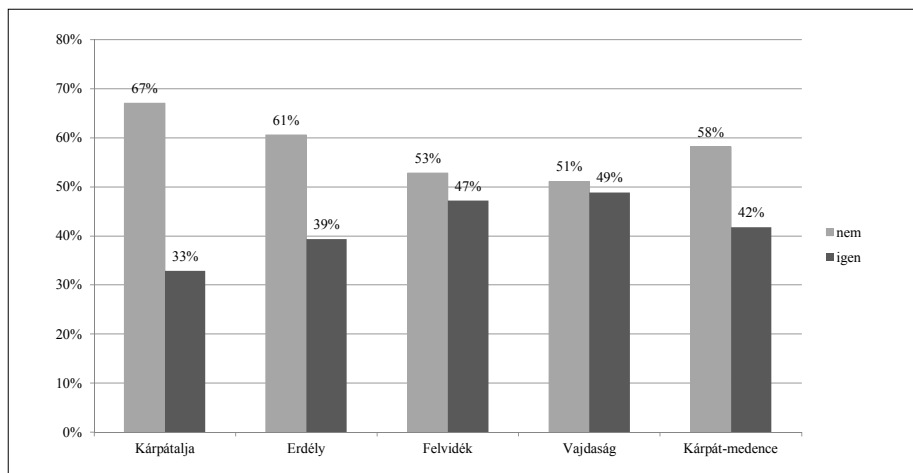
Kutatásunk központi kérdése az volt, hogy hogyan, milyen tényezőket mérlegelve választanak a szülők gyermekük számára óvodát. Egyre több adatalapú kutatás világít rá arra, hogy a humán tőkébe való befektetés megtérülési aránya a legkorábbi oktatási szinten a legmagasabb,⁵ illetve hogy szignifikáns kapcsolat van a kisgyermekkorai nevelés és a későbbi gazdasági produktivitás között. Már a középiskolában látszik, egy óvodai év 10 teljesítménypont-növekményt idézhet elő az iskolások körében a PISA kompetenciamérés teljesítésében.⁶ Bár az óvodáztatás jótékony hatása ebből következően egyértelmű, a mindenki számára hozzáférhető színvonalas kisgyermekkorai nevelés, különösen kisebbségi kontextusban nem minden esetben elérhető. Bizonyos szempontból például kényszerpályának tekinthető, ha a szülőknek nincs igazi (legalább két opció közötti) választási lehetősége a gyermek óvodáztatásakor.⁷

Kutatásunkban a megkérdezettek több mint fele (58%) nem választhatott két óvoda közül, mert a jelenlegi óvoda az egyetlen magyar óvoda a településen. Összesen 779 (42%) olyan szülő válaszolt a kérdőívünkre, akik legalább két óvoda közül választhattak. Esetükben a leggyakoribb (44%) az, amikor két óvoda közül választottak, de majdnem egyharmaduk (32%) három óvodából választotta ki a számára legmegfelelőbbet, 13%-uk pedig 4 óvoda közül. Néhányan 5 vagy annál több óvoda közül választottak. E kérdésben a régiók között szignifikáns különbségek vannak. Leginkább a vajdasági családok körében jellemző, hogy volt választási lehetőségük (49%), őket követik a felvidékiek (47%). Kevésbé jellemző, hogy legalább két óvoda közül választottak volna az erdélyiek (39%), legkevésbé pedig Kárpátalján volt választási lehetősége a szülőknek (33%).

5 Heckman, James – Dimitriy Masterov: The Productivity Argument for Investing in Young Children. *Review of Agricultural Economics* 2007/3, 446–493.

6 OECD: *Starting Strong III. A quality toolbox for early childhood education and care*. Paris, OECD Publishing, 2012. 35–37.

7 Papp Z. Attila: Többségi nyelvű iskolaválasztás kisebbségben, avagy a PISA-adatoktól a Kárpát-medencei diskurzusokig. *Kisebbségkutatás*, 2013/4. 7–17.

1. ábra: Volt-e választási lehetősége a szülőknek legalább két óvoda között? (%; N=1973)

A megkérdezett szülők 66%-ának több gyermeke van, vagyis több esetben is szembe kellett, vagy a jövőben szembe kell majd nézniük az óvodaválasztás kérdésével. Az óvodaválasztás általában családi döntés, és többen is hatással lehetnek rá a családtagok közül. A kutatás alapján a megkérdezett szülők 74%-a a párjával együtt döntött. Ugyanakkor a megkérdezettek negyede (26%) egyedül hozta meg a döntést. 8% azok aránya, akik barátok, ismerősök javaslatára döntöttek az óvodáról, 7% a nagyszülőkkel konzultált, 5% pedig az intézmény által szervezett nyíltnapok és az óvodai dolgozók javaslatára döntött. Elenyésző azok aránya (1%), akik írásos tájékoztató alapján hozták volna meg a döntésüket, valamint a védőnők és a gyermekorvos szerepe is eltörpül a többi tényező között az óvodaválasztási döntés kimenetelére.

Az óvoda földrajzi helyének kérdésében kutatásunk alapján elmondható, hogy az esetek döntő többségében (84%) a gyerekek számára kiválasztott óvoda a lakóhelyhez legközelebb eső óvoda. A településen belül, de nem a legközelebbi óvodát választotta a szülők 12%-a. Csupán a szülők 4%-a választott olyan óvodát, ami nem a lakóhely szerinti településen van. Regionális bontásban is megvizsgálva az óvodaválasztás települési aspektusait, a legmagasabb arányban (88%) Felvidéken választják a „körzeti” óvodát, ezt követi Vajdaság (87%), majd Erdély (82%) és Kárpátalja (80%). Míg 3 régióban viszonylag azonos arányban (12–14%) élnek a település nem legközelebbi óvodájának választási lehetőségével, Felvidéken ez sokkal kevésbé jellemző (7%). Az olyan óvodák választása, amely másik településen van, legkevésbé Vajdaságban jellemző (1,3%), a másik három régióban 5–6% körül mozog ez az érték.

	A településen belül a lakóhelyhez legközelebb eső (tehát „körzeti”) óvodába.	A településen belül, de nem a legközelebbi óvodába.	Egy másik településen lévő óvodába.
Erdély	82,0%	13,4%	4,6%
Felvidék	87,8%	6,8%	5,4%
Kárpátalja	80,1%	14,0%	5,9%
Vajdaság	86,5%	12,3%	1,3%
Kárpát-medence	83,9%	11,7%	4,4%

1. táblázat: „Hova jár a gyermeke óvodába?” kérdésre adott szülői válaszok (N=1972, %)

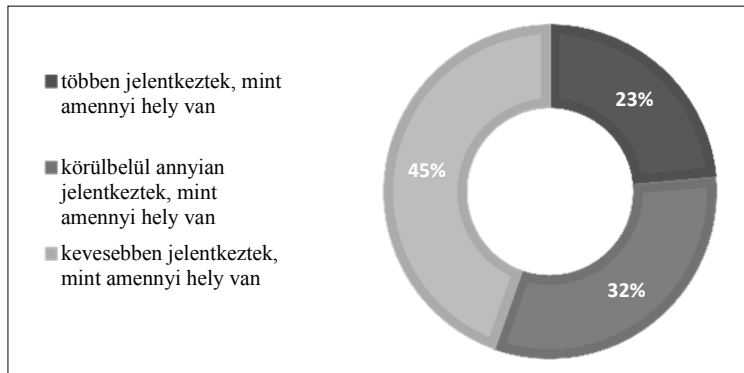
Az óvodavezetők válaszaiból az derül ki, hogy minden második óvodában (55%) van legalább 1 ingázó gyerek. Átlagban körülbelül 4 gyerek ingázik, de a leggyakoribb eset, hogy 1 vagy 2 ingázó van az oviban.

A jövőbeli iskolaválasztásnál a szülők már inkább hajlandóak a gyerekek kezét elengedni: a majdani iskola földrajzi helyét tekintve a szülők 76%-a a lakóhelyhez legközelebb eső iskolába íratná be a gyereket, van további 11%, aki egy másik településen, és 10%, aki a lakóhely szerinti településen, de nem a legközelebbi iskolába írtatná a gyereket.

A szülők 96%-a be tudta íratni abba az intézménybe a gyermekét, amelyet első helyen választott. Régióként csupán 6–8 olyan szülő volt, aki nem az első számú választása szerint íratta be gyereket. Ennek oka: a férőhely hiánya, a távolság, ha nem a településen volt a legszimpatikusabb óvoda, és ezzel összefüggésben az anyagiak (utaztatás költsége). Ennek aránya Kárpátalján a legmagasabb (6%). Az intézményvezetőkkel folytatott kérdőíves felmérés alátámasztja, hogy szinte valamennyi régióban releváns problémát jelent a túljelentkezés, azaz több gyerek jelentkezik az intézménybe, mint amennyit fel tudnak venni. Kárpát-medencei szinten az intézmények 23%-ában merült fel túljelentkezés, nagyságrendileg pedig leginkább a kárpátaljai és felvidéki óvodákra jellemző, hogy az óvodai férőhelyeket meghaladó számban jelentkeztek gyerekek.⁸ Itt azonban fontos megjegyezni: hogy összes-

⁸ Kárpátalján az óvodák 68%-a (összesen 39 intézmény) jelezte, hogy több gyermek szeretett volna hozzájuk iratkozni, mint amennyi férőhely rendelkezésre állt. Ezt követően a legnagyobb mértékű túljelentkezés a felvidéki régióra volt jellemző, ahonnan az óvodák 34%-a (65 intézmény) jelezte, hogy többen iratkoztak volna be. Erdélyből az intézmények 12%-ban, 42 óvodában volt túljelentkezés. Vajdaságban mindössze két óvoda esetében számoltak be túljelentkezéstről.

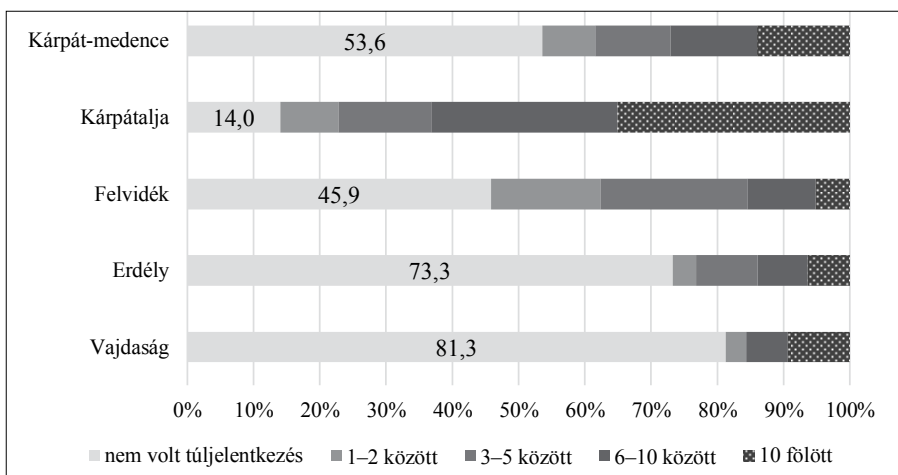
ségében nézve túljelentkezésről kisebb arányban számoltak be az intézményvezetők, mint gyermekhiányról. A kutatásban részt vevő óvodák 45%-ában a jelentkezők nem töltötték be a rendelkezésre álló férőhelyeket, és nagyjából az óvodák egyharmadára jellemző csak az a kiegyensúlyozott helyzet, amikor jelentkezők száma megegyezik a férőhelyek számával.

2. ábra: A „Mennyien jelentkeztek az önök intézményébe?” kérdésre adott igazgatói válaszok (%) (N=635)

Túljelentkezés esetén sem mondható, hogy nagyságrendekkel több gyereket szeretnének beíratni, mint amennyit az óvoda fogadni képes. Ez az állapot Kárpátalja kivételével valamennyi régióra érvényes, a túljelentkezések száma átlagosan nem haladja meg az 5 gyermeket, és leggyakoribb esetben 3–5 között határolható be azoknak a gyermekeknek a száma, akiket férőhely hiányában nem tudnak fölvenni az óvodába.

Erdélyben és Felvidéken is a leggyakoribb, hogy 3–5 gyermekkel van több jelentkező egy óvodára, Erdélyben 32 intézményben számoltak be erről, Felvidéken 43-ban. A 10 fölötti túljelentkezés nem tartozik a leggyakoribb esetek közé, viszont előfordulnak olyan intézmények is, amelyekbe az átlagosnál többen szeretnék beírtani gyermeküket. Nagyjából 10–20 között van azoknak az intézményeknek a száma, ahol ekkora mértékű túljelentkezéssel kell számolni; Erdélyben 22, Kárpátalján 20, Felvidéken 10 óvoda sorolható ebbe a kategóriába.

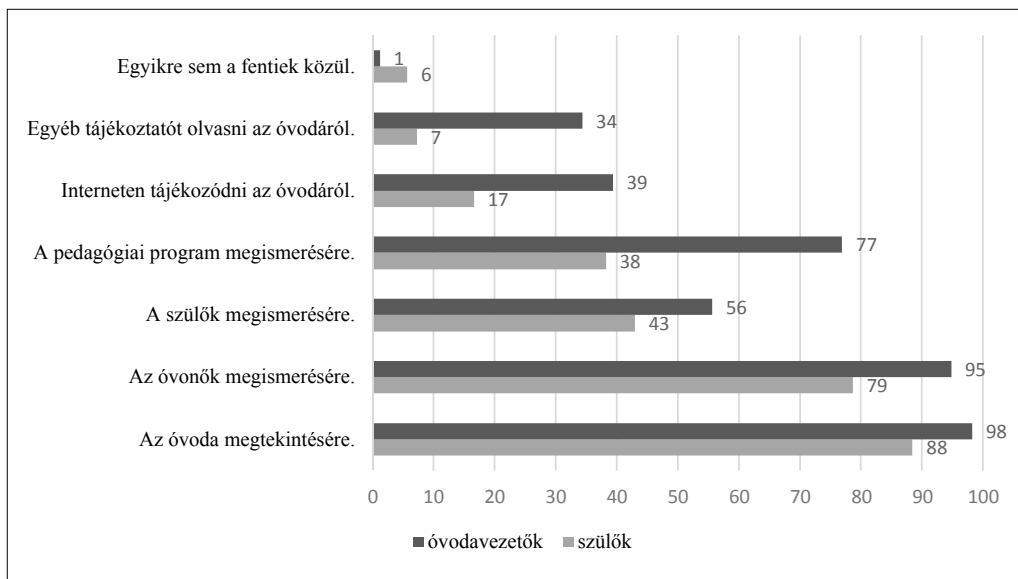

3. ábra: Óvodai túljelentkezések aránya a Kárpát-medencében az igazgatói válaszok alapján (%) *(N=634)*

A túljelentkezés mellett szeretnénk volna felderíteni, hogy az óvodák milyen egyéb okból és milyen mértékben utasítanak vissza jelentkezőket. A vezetők döntő többsége (84%) úgy vélte, a körzetesítés szabályai egyáltalán nem játszottak szerepet abban, hogy nem tudtak felvenni gyerekeket, és mindössze 4% körüli azok aránya, akiknél a körzetesítés szabályai szerepet játszottak. Azokban az esetekben, amikor nem vették fel az összes jelentkező gyermeket, két fő indokra hivatkoztak még az igazgatók: az egyik (1) a gyermekek nem megfelelő nyelvvállapotára vonatkozott. Ide kapcsolódóan megjegyezzük, hogy volt olyan óvoda, ahol a felvétel feltételeként szabták meg, hogy a családban valakinek beszélnie kell a magyar nyelvet (akár nagyszülő is), a másik indok pedig (2) a gyermek nem megfelelő óvodaérettsége volt; ahol ez utóbbi gond miatt mérlegelni kellett, elsősorban az idősebb, az iskoláskorhoz közelebb álló gyermekeket részesítették előnyben a felvételnél.

A beiratkozás előtt a szülők választását befolyásolhatja, ha jobban megismerhetik a gyerekek jövőbeli óvodáját. A szülők által inkább preferált személyes ismerkedés során 35% egy óvodát, 40% két óvodát, 11% három óvodát látogatott meg a beiratkozás előtt.

A legtöbb szülő élt annak lehetőségével, hogy megtekintse az intézményt (88%) és megismerje az gyerek leendő óvónőjét (79%). A megkérdezettek 43%-ának volt lehetősége megismerni az óvodába járó gyerekek szüleit, 38% pedig az óvodában alkalmazott pedagógiai programokat is megismerte a beiratkozás előtt. Az óvodáról szóló (nem személyes kontaktuson keresztül történő) információk begyűjtése kevésbé jellemzi a megkérdezett szülőket: interneten 17%-uk, más, nem internetes forrásokból 7% tájékozódott.

4. ábra: A beiratkozás előtt mire volt lehetőség? (%; szülők N=1972 és intézményvezetők N=597)

A vezetők szerint szinte valamennyi óvodát meg lehet nézni, az óvónőket meg lehet ismerni, és mint láthattuk, ezekkel a lehetőségekkel a szülők többsége élt is az óvodaválasztás idején. Jelentős különbség mutatkozott az óvodavezetők és a szülők válaszaiban az óvodai program megismerését illetően; míg a vezetők háromnegyede, addig a szülők kevéssel több mint egyharmada vélte úgy, hogy adott számára az óvoda pedagógia programjának megismerési lehetősége. A többi tájékoztatói lehetőség (online és offline) tekintetében is különböznek a vezetők válasza. Ennek oka lehet, hogy a szülők számára nem ismertek vagy nem elérhetőek azok az internetes fórumok, nyomtatott anyagok, amelyek információval szolgálhatnak az óvodákról.

Az óvodaválasztásban számos pedagógiai, felszereltségi vagy akár emberi szempontot is figyelembe vehetnek a szülők, amelyek fontossági sorrendjét igyekeztünk megragadni a kérdőívünkkel. A szülőknek négyfokú skálán kellett rangsorolniuk az általunk előre megadott szempontok fontosságát az óvodaválasztásban. Egyúttal az óvodavezetők véleményét is kikértük arról, hogy szerintük mi a legfontosabb a szülőknek. Az alábbi táblázatban a listavezető szempontokat mutatjuk be a szülők és az óvodavezetők véleménye alapján.

	A szülők szerint	Átlag	Az óvodavezetők szerint	Átlag
1	A pedagógiai munka színvonala.	3,53	Az óvodapedagógus szakmai felkészültsége.	3,79
2	Az óvónéni/-bácsi személyisége.	3,52	Biztonságos óvodai környezet.	3,76
3	A gyerek mindent megért.	3,48	Udvarral való rendelkezés.	3,68
4	A magyar iskolára való felkészítés.	3,45	A gyerek mindent megért.	3,61

2. táblázat: A szülőket befolyásoló legfontosabb tényezők az óvoda kiválasztásában (négyfokú skálán kapott átlagok, ahol 1 – egyáltalán nem fontos, 4 – nagyon fontos)

A négy legfontosabb tényező alapvetően két nagyobb csoportra osztható: a minőséggel kapcsolatos szempontokra, mint amilyen a pedagógia munka színvonala vagy az óvodapedagógus felkészültsége, és bizonyos értelemben ide sorolható, hogy az óvoda jól felszerelt, van udvara, biztonságos környéken van. Csak ezután jelenik meg az etnikailag meghatározott nyelvi szempont, vagyis, hogy a nevelés a gyermek (magyar) anyanyelvén folyjon, egyúttal előkészítve az azonos tannyelvű iskolát is.

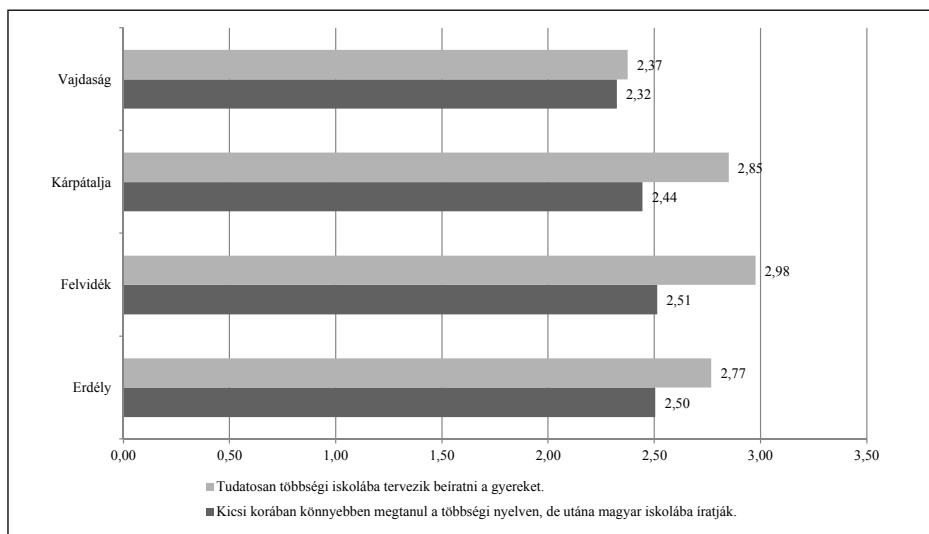
Ez utóbbi nyelvi szempont a többségi óvodaválasztáskor is fontos. A magyar óvodát választó szülők által közvetetten rálátásunk lehet arra, hogy hogyan gondolkodnak környezetükben azok a magyar szülők, akik nem magyar óvodát választottak. Az adatközlők 43%-a ismer olyan magyar szülőt, akinek a gyereke nem magyar óvodába jár. A megkérdezettek negyede (24%) egy-két ilyen személyt ismer, 19%-uk pedig több mint két ilyen személyt ismer. Arról, hogy régióként mennyire jellemző a nem magyar nyelvű óvodaválasztás a magyarok között, és hogy a szülők közül mennyien találkoznak ezzel a jelenséggel saját környezetükben, az alábbi táblázatból tudhatunk meg többet. A régiók közötti különbségek szignifikánsak.

	Nem ismerek ilyen személyt.	Egy-két ilyen személyt ismerek.	Több mint két ilyen személyt ismerek.
Erdély	66%	22%	12%
Felvidék	43%	34%	23%
Kárpátalja	55%	20%	26%
Vajdaság	60%	22%	18%
Kárpát-medence	57%	24%	19%

3. táblázat. Többségi óvodát választó ismerősök a szülők válaszai alapján (%)

Bár csak a megkérdezett szülők kevesebb mint felének van olyan ismerőse, akitől esetleg közvetett módon információi lehetnek a nem magyar óvodaválasztásról, úgy gondoljuk ezek az információk is relevánsak lehetnek az óvodaválasztás trendjeire nézve. Ezért a szülőket megkértük rá, hogy nyilatkozzanak arról, szerintük miért választanak nem magyar óvodát magyar ismerőseik.

A legfontosabb okok között a többségi iskolaválasztás jövőbeli terve (2,77) található meg, amelyet a többségi nyelvtanulás követ (2,46). Ebben az esetben a korai nyelvtanulás előnyeit használják ki a szülők, és később visszatérnek a magyar nyelvű iskolai útvonalra. Mindkettő a Felvidéken a legerősebb regionális összehasonlításban.

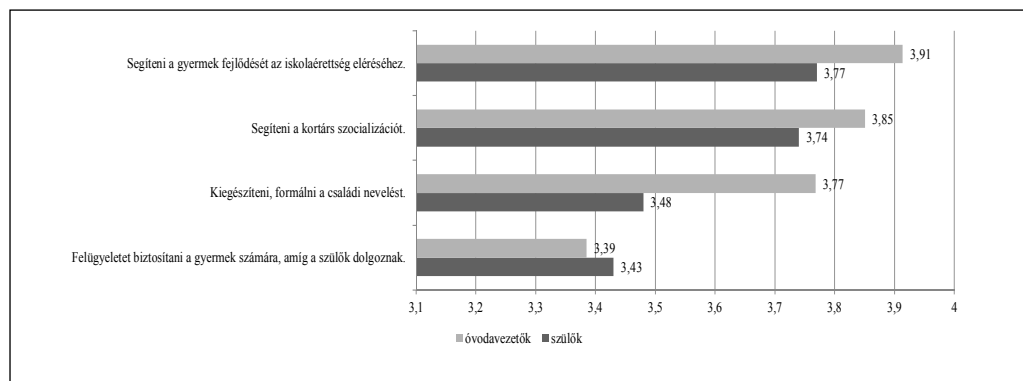
5. ábra: A két legjellemzőbb többségi óvodaválasztási motiváció régiók szerint a szülők válasza alapján (öt fokú skálán kapott átlagok)

Négy olyan tényező is volt, amelyet a szülők egyáltalán nem éreztek érvényesnek (az öt fokú skála legalacsonyabb, 1-es értéke): nem a magyar óvoda rosszabb felszereltsége, nem az ottani óvónők szakmai felkészületlensége, nem a környék veszélyessége, és nem az ottani óvónők nem megfelelő viselkedése miatt döntöttek egy másik, többségi tannyelvű óvoda mellett a szülők. Az egyéb, általunk felsorolt okokon kívül, nyílt kérdés keretében főleg a vegyes házasságokat említették meg okként a szülők. A vegyes házasságban élők között általában erősebben érvényesül a nem magyar fél akarata, különösen, ha ő az apa. Szintén a vegyes házasságból vezethető le az a következmény, hogy a gyermeknek a családi nyelvhasználat hatására nem a magyar lesz az anyanyelve, ami miatt a szülők úgy érzik, a magyar nyelvtudása nem elegendő ahhoz, hogy ezen a nyelven folyjék az óvodáztatás.

A szülő-óvoda kapcsolat

A szülők és az óvoda kapcsolata nem ér véget a beiratkozással, hiszen az óvodában töltött évek alatt is fontos az állandó dialógus, a szülői elégedettség fenntartása. Az összes megkérdezett szülő körében az óvodaváltás aránya alacsonynak mondható: mindössze 7% (Erdélyben 7,5%, Kárpátalján 7,4%, Vajdaságban 7,3%, Felvidék 5,1%). Ennek a leggyakoribb oka a költözés vagy a munkahelyváltás volt, vagyis a közelség szempontjának módosulása, de előfordult az is, hogy bezárt az óvoda, vagy a szülők nem voltak megelégedve a nevelés színvonalával, és emiatt váltottak.

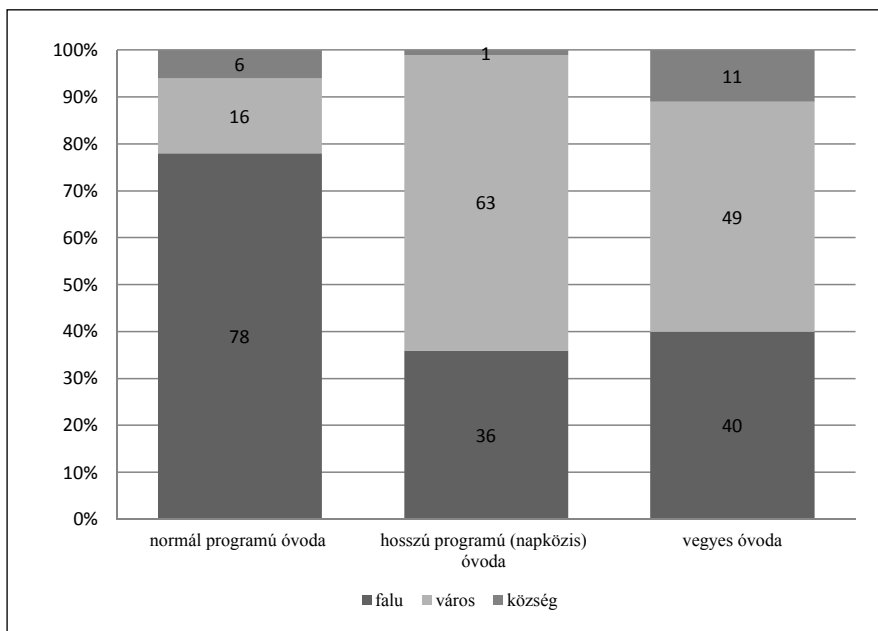
A szülők úgy vélik, az óvoda legfőbb feladata az, hogy iskolaéretté nevelje a gyermeket, ezt követi az a szempont, hogy azonos korú gyerekekkel töltse az időt, szocializálódjon közöttük. Hasonlóképpen gondolkodnak az óvodavezetők, akik szinte kivétel nélkül az iskolaérettséget jelölték meg az óvoda elsődleges feladataként, s ezzel együtt szinte azonos mértékben vélték fontosnak kortárscsoporthoz történő szocializációt. Mindkét csoport harmadik helyen nevezte meg az óvoda azon funkcióját, hogy kiegészítse, formálja a családi nevelést. Csak ezek után a pedagógiai és szocializációs célok után említették azt, hogy az óvoda feladata, hogy felügyelet alatt legyen a gyermek, amíg dolgoznak a szülők.

**6. ábra: Az óvoda feladata az óvodavezetők és a szülők szerint
(négyfokú skálán kapott átlagok)**

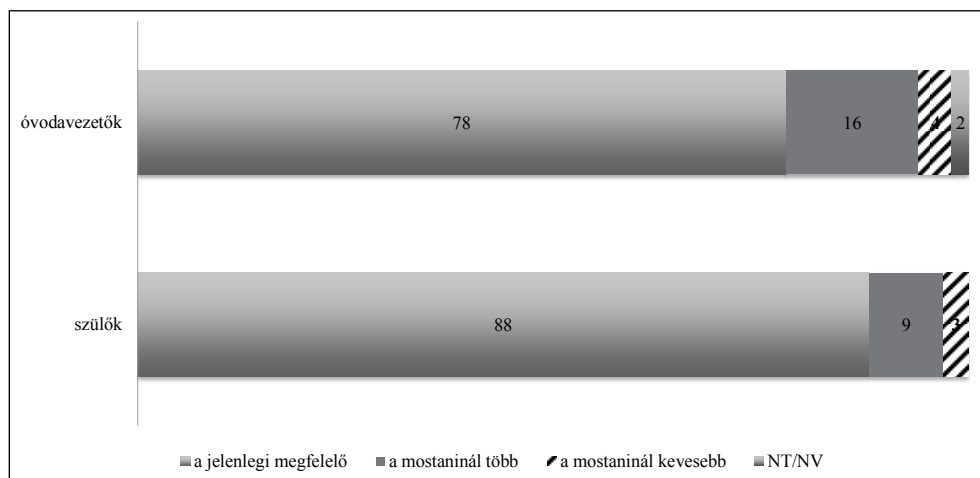
Bár a gyermekfelügyelet biztosítása a fentiek között a legkevésbé fontos feladat, a szülők körében kapott átlag azonban magasabb az intézmények vezetői körében mértnél. Ebből adódóan fontos kérdés lehet az óvoda nyitva tartásának és programkínálatának igazodása a szülői munkaidőkhöz.

A kutatás első fázisában, az óvodai címlisták begyűjtésekor az óvodák három típusát azonosítottuk: (1) normál programmal működő óvodák, (2) hosszított programmal működő óvodák és (3) vegyes programmal működők. A hosszú program rendszerint ebéd utáni foglalkoztatást jelent, a vegyes programú óvodák egyaránt kínálnak rövidebb (általában délig tartó) és hosszabb idejű gyermekfelügyeletet. Az általunk vizsgált intézmények 64%-a úgynevezett normál programmal működő óvoda, nagyjából azonos arányú a hosszú programú vagy napközi jellegű (18,4%) és a vegyes, tehát mindkét programot ötvöző (17,6%) ovik aránya. Az óvodák programkínálatában településtípusonként szignifikáns eltérések mutathatók ki: a normál programmal működő óvodák kicsivel több mint háromnegyede (78%-a) a falusi térségekben koncentrálódik, és mindössze 16%-uk található városban. A hosszított programot kínáló óvodák ellenben pont fordítottnak oszlanak el a településtípusok függvényében, ezek majdhogynem kétharmada (63%) található városi környezetben, és kicsivel több mint egyharmaduk (36%) falusi környezetben. A vegyes programmal működő óvodák között nem mutatkozott éles kontraszt a településtípus szerinti eloszlásukat illetően, ezek 40%-a található falun, mintegy 11%-uk községekben és 49%-uk városban helyezkedik el.

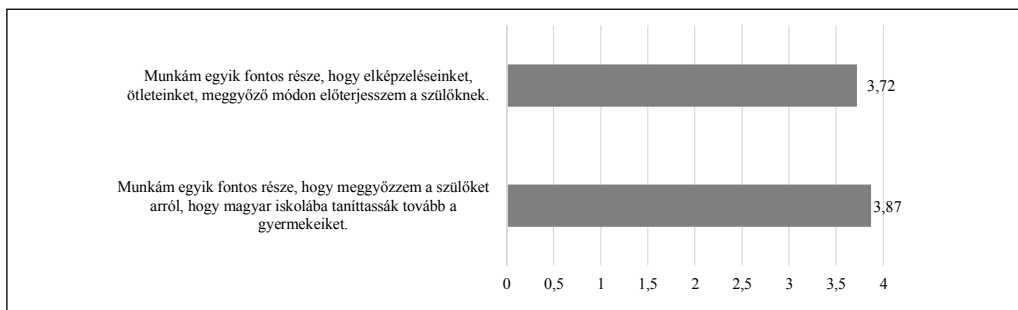
7. ábra: Az óvodák programkínálata településtípusok szerint az óvodavezetőktől kapott információk alapján (% , N=605)

A szülők bevallása szerint a gyerekek általában 8-kor kezdik az óvodát és 15:30-ig tartózkodnak ott: vagyis átlagosan 7,5 órát töltenek az intézményben. Az óvodavezetők is hasonló nyitvatartási időről számoltak be. Az óvodában eltöltött időmennyiség kapcsán érdemes megjegyeznünk, hogy a legkevesebb ideig nyitva tartó óvodák 4 órás programot kínálnak, ez az óvodák 2,8%-ára jellemző, míg a leghosszabb nyitvatartási idő 9 óra, mely az óvodák 17,7%-a esetében mondható el, tehát vannak olyan óvodák, amelyek egy átlagos napon több mint 8 órát is nyitva tartanak. A szülők 88%-a, míg az óvodavezetők 78%-a ezt az időmennyiséget megfelelőnek tartja. A szülők között csupán 9%-nyian, az óvodavezetők között majdnem kétszer ennyin (16%) vannak, akik szerint az válna a gyerekek javára, ha a mostaninál több időt töltenének az óvodában. A szülők 3%-a úgy véli, hogy az lenne megfelelő, ha a mostaninál kevesebb időt töltenének a gyerekek az óvodában.

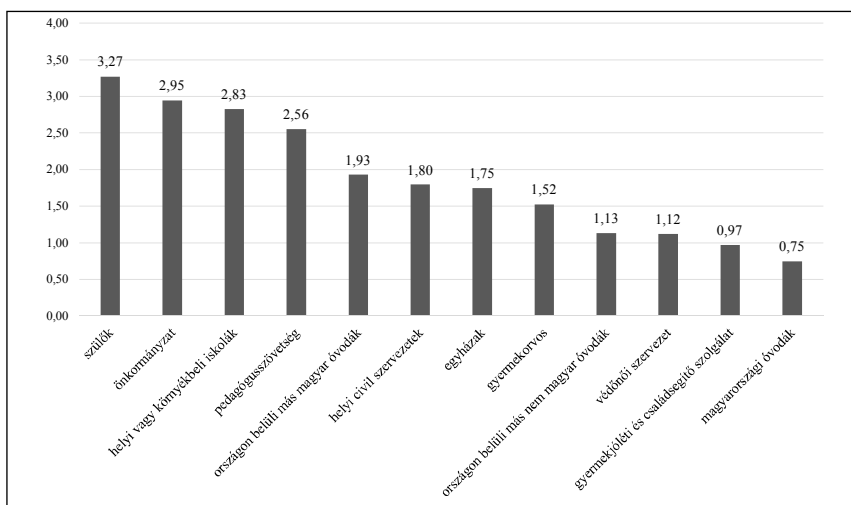
8. ábra: „Mi válna a gyerek javára, ha...?” kérdésre adott válaszok szülői és óvodavezetői vélemények szerint (%) (szülők N=1935, óvodavezetők N=605)

A szülőkkel való együttműködés kulcsfontosságú az óvodai vezetők számára is, ami megmutatkozik azon törekvésükben, hogy munkájuk fontos részének tekintik elképzeléseik, ötleteik megosztását a szülőkkel. Az óvodavezető és a szülő viszonyában a meggyőzőképességnek szintén fontos szerep jut a magyar nyelvű oktatás ügyét illetően, amit az óvodavezetők kiemelkedően magas arányban (86%) nagyon fontos missziójuknak tartanak.

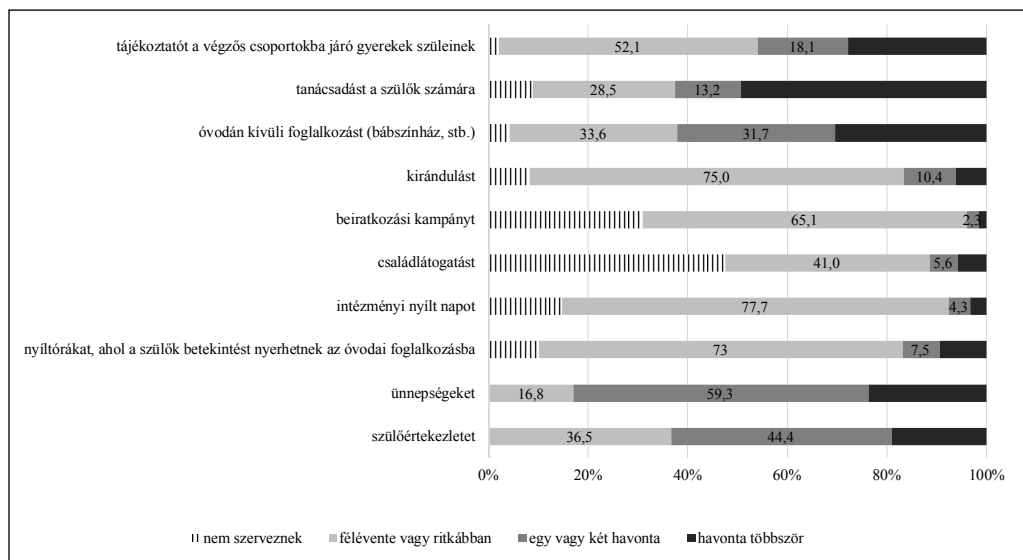
9. ábra: A szülőkkel való kapcsolat fontossága az óvodavezetők szerint (négyfokú skálán kapott átlagok)

Az óvodavezetők válaszaiból az derült ki, hogy nagyon szoros együttműködés leginkább a szülőkkel szemben valósul meg, ezt követően pedig az önkormányzatokkal és a helyi iskolákkal, továbbá a pedagógusszövetségekkel. Az iskolai intézményekkel való kapcsolattartás leggyakrabban említett formája a kutatás szerint az iskolalátogatás, melyet az óvodavezetők 60%-a említett. Ennél valamivel kevésbé gyakoribb eset, hogy tanítók látogatnak az óvodába, továbbá, hogy az óvodapedagógusok szakmai kapcsolattartás céljával eljárnak iskolákba. Kevésbé szoros, ám létező együttműködésről számoltak be az országon belüli többi óvoda, a civil szervezetek, az egyházak és a védőnői szervezetekkel kapcsolatban. A Kárpát-medencei óvodák legkevésbé a magyarországi óvodai intézményekkel állnak együttműködési kapcsolatban.

10. ábra: Együttműködés szorossága az óvoda és más társadalmi, intézményi szereplők között (négyfokú skálán kapott átlagok; %, N=605)

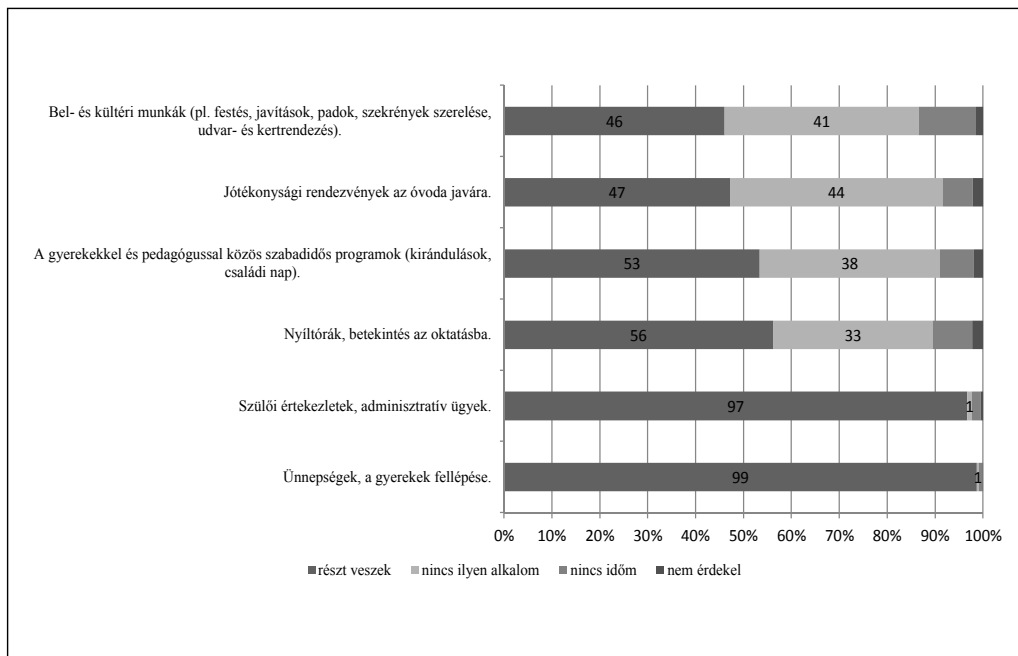
Arra is kíváncsiak voltunk, hogy az óvoda milyen bekapcsolódási lehetőségeket teremt a szülők számára, és milyen gyakorisággal kerül sor ilyen jellegű rendezvényekre. Az óvodák által szervezett programok többsége általában félévente kerül megrendezésre. Gyakrabban tartanak tanácsadást a szülőknek, ünnepséget, illetve szülőértekezletet és a végzős csoportokba járó gyerekek szüleinek tájékoztatókat. Az intézmények életébe kevésbé gyakran tekinthetnek be a szülők olyan jellegű események kapcsán, mint a nyíltórák vagy az egész intézményre kiterjedő nyílt nap – ilyeneket általában félévente vagy annál ritkábban szerveznek.

11. ábra. Az óvodák által szervezett rendezvények gyakorisága (% , N=605)

Kutatásunk során azt is fel kívántuk tárni, hogy a szülők mennyire kapcsolódnak az óvodához, milyen itt rendezett alkalmakon, milyen gyakorisággal vesznek részt. A legtöbben (99%) a gyerekek szereplése, az óvodai ünnepségek alkalmával kerülnek kapcsolatba az intézménnyel, amit gyakoriság szempontjából a szülői értekezletek (97% vesz ezeken részt) követnek. Az óvodai oktatás tartalmi elemeibe való betekintésre, a foglalkozások látogatására a Kárpát-medencei magyar óvodák 33%-a esetében nincs lehetőség a szülők szerint, de a szülők több mint felének (56%) van ilyen tapasztalata, vett már részt nyílt foglalkozáson az óvodában. Szintén 50% fölötti a részvételi arány a gyerekekkel és az óvodapedagógussal közös szabadidős programok tekintetében: a szülők több mint fele vett már részt az óvoda által szervezett kiránduláson, családi napon. Ugyanakkor 38% arról vallott, hogy nincs ilyen lehetőség az óvodában. Játékonysági rendezvényeken, amelyek során az óvoda javára

gyűjtenek támogatást, a szülők 47%-a vesz részt, és hasonló arányban (46%) segítenek az óvoda körüli teendőknél, a bel- és kültéri munkák elvégzésében. Ebben a két kategóriában mondták a legmagasabb arányban, hogy a lehetőség nem adott.

12. ábra: A szülők részvétele az óvoda által szervezett alkalmakon (% , N=605)

Az óvodával való kapcsolattartásban az is okozhat nehézséget, ha a szülőknek nincs idejük vagy érdektelenek az ilyen aktivitásokkal szemben. Ez utóbbi („nem érdekel”) kevésbé jellemezte a szülői válaszokat, ugyanakkor az elfoglaltságra való hivatkozás („nincs időm”) néhány kategóriában megjelent: 6%-nak nincs ideje jótekonysági rendezvényekre, 7%-nak szabadidős programokra, 8%-nak a nyíltórák látogatására, 12%-nak pedig a bel- és kültéri munkákban való részvételre.

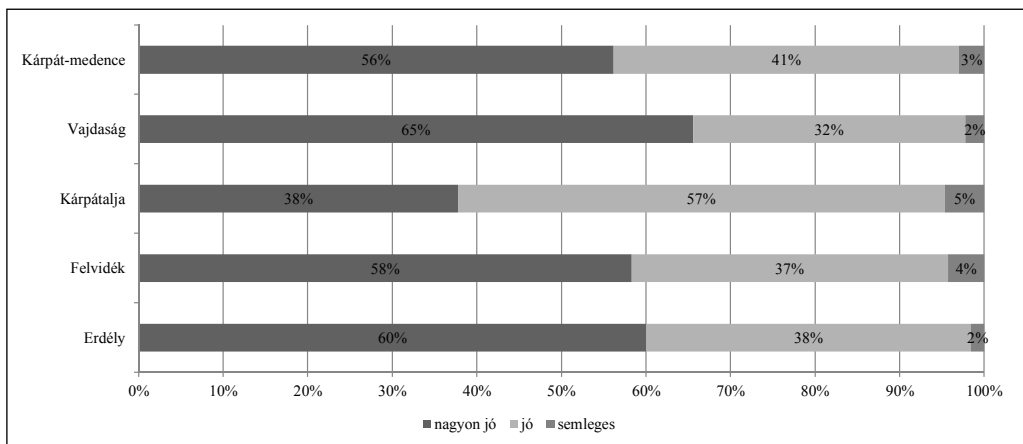
Ahogy láttuk, az óvodaválasztásban mind az óvodapedagógus személye, mind pedig a szakképzettsége, a pedagógiai munka minősége nagyon fontos szempont. Más kutatások által is elfogadott nézet, hogy a szakképzettséggel rendelkező pedagógus jó hatással van a gyermekek fejlesztésére és elért eredményeire.⁹

⁹ OECD: Starting Strong III. A quality toolbox, i.m. 2012:36.

Az intézmények 31%-ának pedagógusállománya egy, de legfeljebb két pedagógusban merül ki, és további 33%-a az intézményeknek 3 és 5 közötti szakszeméllyel dolgozik. Az óvodák közel 70%-ában szakirányú végzettséggel rendelkező pedagógusok oktatnak. Arányaiban minden régió esetében megközelíti az 50 százalékot a szakirányú végzettséggel rendelkező pedagógusok számaránya. Régiós viszonylatban ugyanakkor Kárpátalján a legalacsonyabb a szakirányú végzettséggel dolgozó pedagógusok aránya (43%), és itt dolgoznak a legtöbben végzettség nélkül az óvodarendszerben (26,6%). Szakemberhiány néhány speciális területen fordul elő, ezek között leggyakoribb a logopédusok, pszichológusok és a dadák hiánya. A régiók szintjén jelentősebb eltérések figyelhetők meg a pedagógusi munkát kisegítő személyi állományban, különösen a dadák esetében: a vajdasági óvodák 61%-ában, az erdélyiek 42%-ában, a felvidékiek 96%-ában nem dolgoznak dadák. Kárpátaljáról viszont egy olyan óvodát sem jelöltek meg a kitöltők, ahol ne segítené dada az óvodai személyzet munkáját. Kutatásunk feltárta, hogy a rendelkezésre álló logopédusok aránya alacsony: az intézmények 87%-ában nem dolgozik logopédus, és a válaszbeküldő óvodák 12%-a jelezte, hogy egy logopédus dolgozik náluk, további hat intézményben (1,2%) kettő. Felvidéken, Erdélyben és Vajdaságban a legnagyobb igény logopédusokra lenne, a szakemberhiány kapcsán ez a kategória kapta a legtöbb említést. A pszichológusok óvodai szinten való jelenléte szintén kevésbé jellemző a külhoni intézményekre, legkevésbé Felvidéken és Kárpátalján jellemző a pszichológusok óvodai munkába való bekapcsolása, előbbi régió esetében mindössze egy intézményből jelezték, hogy dolgozna náluk pszichológus, utóbbi régió esetében pedig az intézmények 13 százalékából.

A szülő és az oktató-nevelő intézmény közötti kapcsolattartás leggyakrabban a gyermek óvópedagógusával folytatott kommunikáció során valósul meg. Vagyis az óvodapedagógus jelenti az óvoda arcát a szülők számára. Ezért fontosnak tartottuk, hogy részletesebben is megkérdezzük a szülőket, hogy milyen a kapcsolat közöttük és az óvópedagógus között.

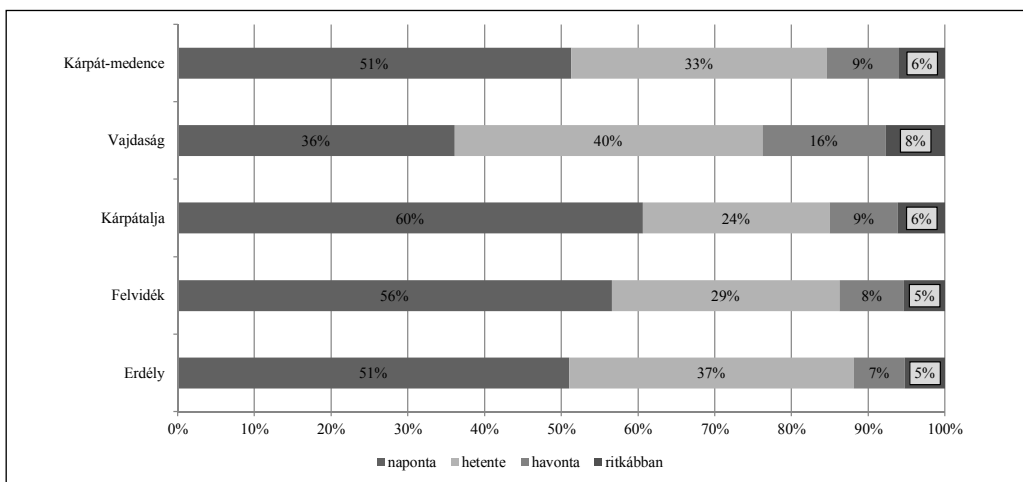
Az óvodapedagógussal való kapcsolat minőségét egy ötfokú skálán mértük, ahol az 1 jelentette a nagyon jó kapcsolatot, az 5 pedig a nagyon rosszat. Első megjegyzésünk az erre a kérdésre érkező válaszok kapcsán, hogy a kapcsolat leírására a szülők csak a skála semleges és pozitív tartományát vették igénybe (1–3), a nem jó (4) és a nagyon rossz (5) kategóriákat senki sem jelölte be. A Kárpát-medence szintjén 56%, vagyis a szülők több mint fele nagyon jó kapcsolatban van az óvodapedagógussal. További 41% a jó kapcsolatok aránya. A semleges kategóriába pedig 3% sorolta a kapcsolatát az óvodapedagógussal.

13. ábra: A szülők és az óvodapedagógus kapcsolata régióként (% , N=1975)

A régiók között szignifikáns különbség van az óvodapedagógussal való kapcsolat minőségének kérdésében. Azt láthatjuk a fenti diagramon, hogy míg Vajdaságban a legmagasabb a nagyon jó kapcsolatok aránya (65%), addig Kárpátalján ez az arány csak 38%. Kárpátalján inkább (57%) a jó kapcsolat jellemzi a szülők és az óvodapedagógus viszonyát, illetve itt a legmagasabb (5%) a semleges viszony aránya.

A kapcsolat minőségéről sokat elmond, hogy a szülők milyen gyakran beszélgetnek az óvodapedagógussal. A megkérdezettek fele (51%) napi kapcsolatban van az óvónővel, további 33% hetente beszélget a gyermeke fejlődéséről, nevelési kérdéseiről vele, 9% havonta, 6%, aki ennél is ritkábban.

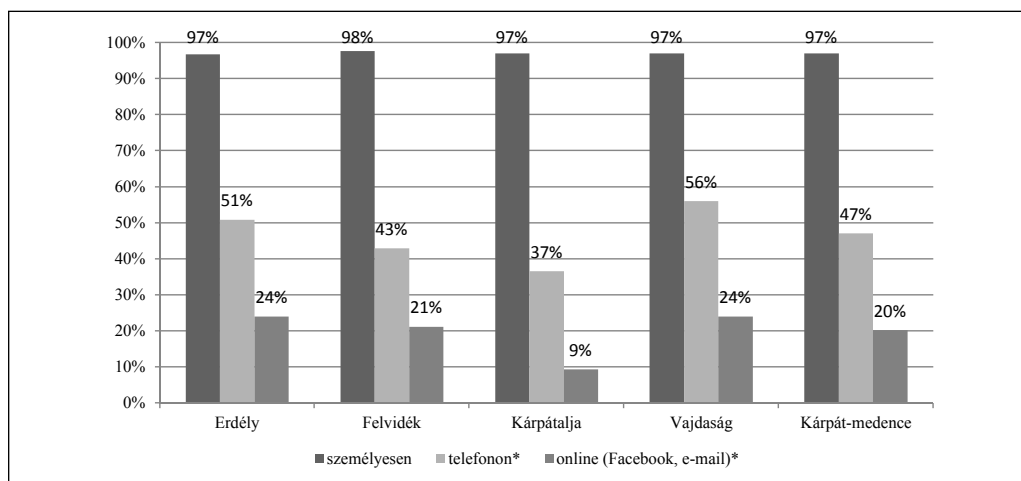

14. ábra: Milyen gyakran beszélgetnek az óvónővel a gyermek nevelési kérdéseiről? (% , N=1975)

Az óvopedagógussal való kapcsolattartás kérdésében szignifikáns regionális különbségeket találtunk. Érdekes módon, amíg az előző kérdés során a vajdasági szülők mondták a legtöbben, hogy nagyon jó kapcsolatban vannak az óvopedagógussal, ennél a kérdésnél közöttük a legkisebb a napi kapcsolatban lévők aránya (36%). Itt a legmagasabb a havi rendszerességgel (16%), vagy ennél ritkábban (8%) találkozők aránya is. Kárpátalja esete épp fordított: ott a legalacsonyabb a nagyon jó kapcsolat aránya és a legmagasabb a napi kapcsolatban lévők értéke (60%).

Megkérdeztük a szülőket arról is, hogy igényelnék-e, hogy ennél gyakrabban beszéljenek? Ebben a kérdésben nem szignifikáns a régiók közötti különbség: átlagosan körülbelül minden tizedik szülő igényelné, hogy a mostaninál szorosabb legyen a kapcsolat közöttük és az óvodapedagógus között. A legmagasabb arányt Kárpátalján (13%), a legalacsonyabbat Erdélyben (8%) mértük.

Szignifikáns különbség rajzolódik ki a régiók között abban is, milyen csatornákon kommunikálnak a szülők az óvopedagógusokkal. A legtöbben a személyes kommunikációval élnek: az összes megkérdezett 97% követi ezt a stratégiát, és ebben nincs jelentősebb regionális eltérés. A második legfontosabb kommunikációs csatorna a telefon: Kárpát-medencei szinten a szülők 47%-a kommunikál telefonon az óvodapedagógussal. Az egyes régiókban ennek a kommunikációs eszköznek a használata eltérő: Erdélyben és Vajdaságban 50% fölötti, de Kárpátalján például csak 37%. A digitális korban az online kommunikáció is reális opcióként jelenik meg a szülők és az óvodapedagógus közötti kapcsolattartásban. Kárpát-medencei szinten minden ötödik szülő (20%) használja az online platformokat (Facebook, e-mail). Ez az arány Vajdaság és Erdély esetében a legmagasabb (24%) és Kárpátalján a legalacsonyabb (9%).

15. ábra. A szülők és az óvodapedagógusok közötti kommunikáció módja (szülői válaszok megoszlása, %, N=1975)

Ahogy korábban láttuk, az óvodapedagógus személye nagyon fontos szerepet játszik a szülők óvodaválasztási döntéseiben, ezért megkértük a kérdőívkitöltőket, hogy arról is nyilatkozzanak, milyen a jó óvodapedagógus számukra.

A nyílt kérdésre a szülők szabadon válaszolhattak. Az így született tulajdonságlista egységesítése után azt láttuk, hogy az óvónő elsődlegesen fontos tulajdonságai emberi tulajdonságokat írnak le. Ilyen például 543 említéssel a kedvesség, 332 említéssel a gyermekcentrikusság, vagy 224 említéssel a türelem. Az említések gyakorisága alapján két fontos szakmai tulajdonság is viszonylag elől végzett a jó óvónő tulajdonságlistáján: 135-en említették, hogy a szakképzett, diplomával rendelkező óvodapedagógus tekinthető jónak, illetve a fegyelmezés, következetesség is fontos a szülők számára (89 említés). Az óvodapedagógus külső tulajdonságaira (ápoltság, trendi, fiatal) is érkezett 13 válasz.

Tulajdonság	Szülői említések száma	Igazgatói említések száma
kedves (jó, szerető)	543	38
gyerekbárát	332	265
türelmes (nyugodt)	224	36
empatikus (odafigyelő, foglalkozik a gyerekekkel saját igényük szerint)	173	36
szakképzett (diplomás)	135	77
határozott (szigorú, fegyelmez, precíz, következetes)	89	5
tyúkanyó típus (második anyuka, óvó, védelmező)	80	-
megértő	61	12
elhivatott, felkészült (folyamatosan képezi magát, szereti a szakmáját, fejleszti a gyerekeket)	54	48
kommunikatív (kapcsolatot tart a szülőkkel, a gyerekek nyelvén beszél, jól tud magyarul)	48	14
rugalmas (alkalmazkodó, együttműködő, talpraesett)	45	18
igazságos (mindenkire ugyanúgy odafigyel, nem kivételező)	37	-
kreatív	33	32
okos, értelmes	33	-
ápoltság (trendi, rendezett, fiatal)	13	-
összinte	11	-

4. táblázat. Milyen a jó óvodapedagógus?(az első három leggyakoribb említés félkövérrel jelölve)

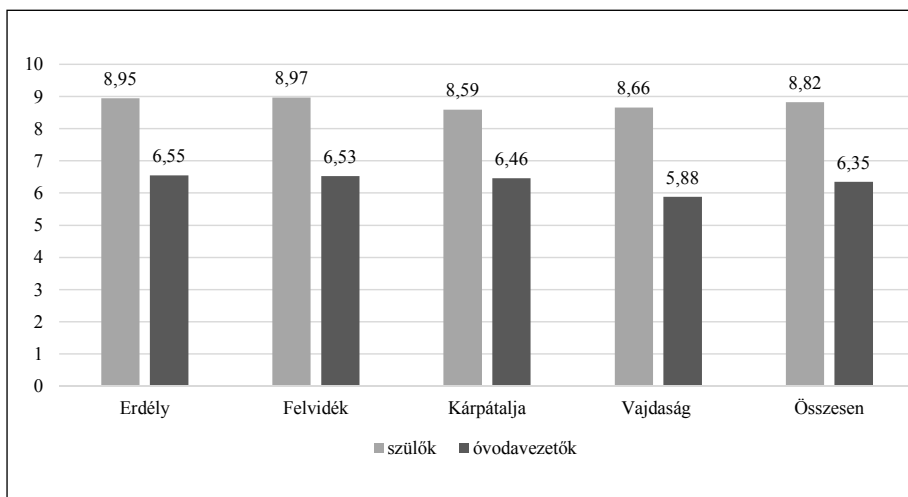
Az óvodavezetők többsége szerint a jó pedagógus elsősorban gyerekbarát, gyerekcentrikus. Ezt a tulajdonságot messzemenően többen említették (265), mint bármely más jellemvonást. Ezt követően szakmai szempontokat emeltek ki, mint amilyen a szakképzettség és felkészültség. A kedvességet (38), türelmességet (36) és empátiát (36) viszonylag gyakran említették még, mint olyan szükséges tulajdonságokat, amelyek a jó óvónőre jellemzőek.

Egy nyitott kérdésben, ahol bármit válaszolhattak a kérdőív kitöltői, rákérdeztünk a jó óvoda három legfontosabb tulajdonságára. A válaszok összesítése, az azonos tartalmú jellemzők összevonása után azt kaptuk, hogy a szülők véleménye szerint a jó óvoda három legfontosabb tulajdonsága: a biztonságosság, a rendezettség/tisztaság és a jó felszereltség.

Az óvodavezetők a gyermekközpontú, biztonságos és barátságos/családias jellemzőket emelték ki a jó óvoda tulajdonságai közül. A korszerűség és jó felszereltség az igazgatók által is említésre került, de csak az előbbi tartalmak után.

A Kárpát-medencei magyar óvodákat magas elégedettség jellemzi a szülők részéről. Ezt egy tízfokú skálán mértük, ahol az 1 az egyáltalán nem elégedett, a 10 pedig a nagyon elégedett kategóriát jelentette. Átlagosan 8,82-es szinten elégedettek az óvodákkal a szülők. A régiók között nincs szignifikáns különbség, mindenhol 9-es közeli elégedettségről számolhatunk be: Felvidéken 8,97 Erdélyben 8,95, Kárpátalján 8,59, a Vajdaságban 8,66 a mért elégedettségi mutató.

A kérdést hasonló formában feltettük az óvodavezetőknek is, közülük 282-en adtak érvényes választ, és átlagosan 6,35-re értékelték az óvoda állapotával kapcsolatos elégedettségüket, tehát láthatóan alacsonyabb fokú elégedettségről tanúskodnak az óvodavezetői vélemények. Az óvodák általános állapotával leginkább az erdélyi és felvidéki vezetők elégedettek, előbbiek 6,55-ös, utóbbiak 6,53-as elégedettségi szint mellett. A legkevésbé elégedettek a két kisebb régióban voltak a vezetők, Kárpátalján 6,46-os átlagértékkel illették az óvodák jelenlegi állapotát, Vajdaságban pedig 5,88-cal.

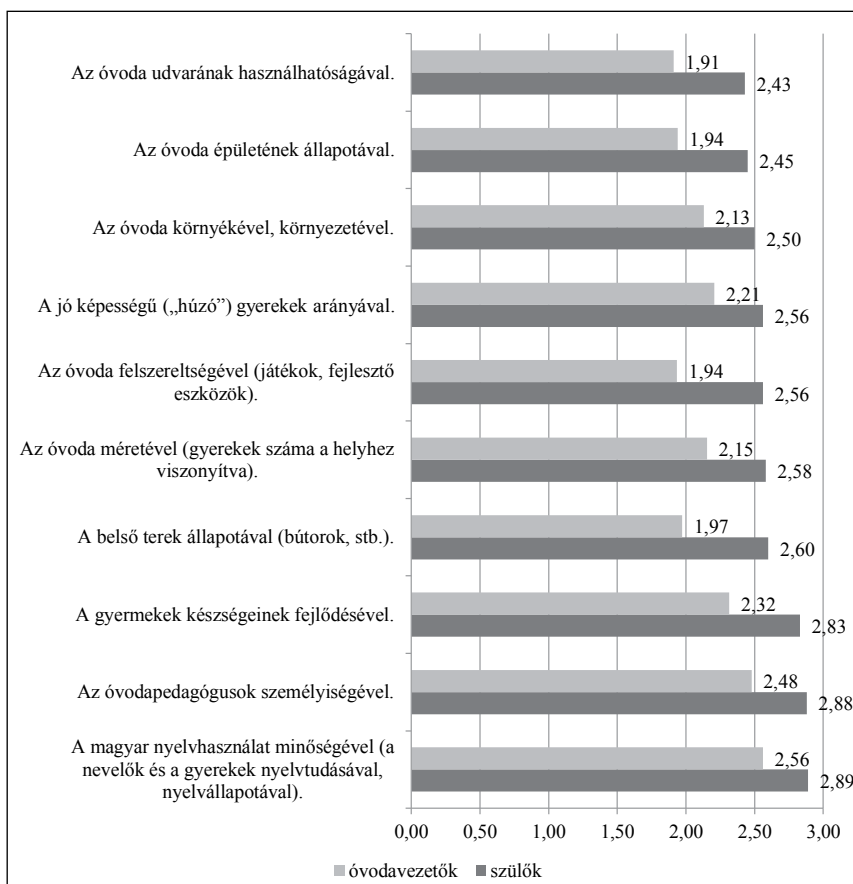
16. ábra: A szülők és az óvodavezetők elégedettsége az óvodával
(tízfokú skálán kapott átlagok, ahol 1 – egyáltalán nem, 10 – nagyon elégedett,
szülők N=1975, óvodavezetők N=605)

Egy ennél részletesebb kérdésben az elégedettséget különböző szempontok szerint is mértük a nyelvhasználat minőségétől, az óvónők viselkedésén át, az óvoda állapotáig. Az elégedettséget egy háromfokú skálán mértük, ahol 1 – egyáltalán nem elégedett, 2 – valamennyire elégedett, 3 – nagyon elégedett.

A szülők körében az általunk felsorolt szempontok közül a 3-as, tehát a nagyon elégedett tartományba esett majdnem minden állítás. A nagy elégedettséget kiváltó szempontok között a legfontosabb, s amivel a legtöbben elégedettek: a magyar nyelvhasználat minősége, az óvodapedagógusok személyisége, és a gyerekek készségeinek a fejlődése.

Az óvodavezetők részéről legnagyobb mértékű elégedettség szintén a nyelvállapot minőségét övezi, melyre a vezetők 2,56-os átlagpontoszámot adtak. A kollégák személyiségével és a gyermekek készségeinek fejlődésével való elégedettség az óvodavezetők válaszaiban is, akárcsak a szülők esetében a második és harmadik helyen szerepel.

A legnagyobb mértékű elégedetlenség a vezetők és a szülők válaszai alapján szintén egybeesik, és az óvodák udvarának használhatóságával kapcsolatos, melyre a válaszadók 1,91-es átlagpontot adtak. Hasonlóképpen kevésbé elégedettek az óvoda épületével és a belső terek állapotával. Összességében azt látjuk, hogy a rendelkezésre álló tárgyi eszközökkel kapcsolatban nagyobb mértékű az óvodavezetők elégedetlensége, mint a személyi állománnyal és a gyermekek fejlődésével kapcsolatban.

17. ábra: Mennyire elégedett az alábbi szempontokból az óvodával?
(háromfokú skálán kapott átlagok, ahol 1 – egyáltalán nem elégedett, 3 – nagyon elégedett, szülők N=1975, óvodavezetők N=605)

Bár az óvodákkal való elégedettség viszonylag magas arányt mutat a szülők körében, de az óvodai kínálat minőségi fejlesztése szempontjából fontosnak tartottuk megkérdezni, hogy milyen extra foglalkozásokat szeretnének a szülők. Különböző mértékben ugyan, de a szülők az itt felsorolt foglalkozásokat inkább igen (3-as érték) vagy nagyon (4-es érték) támogatnák (a *-gal jelölt kategóriában szignifikáns különbség van a régiók között).

A régiók közötti különbségeket vizsgálva azt látjuk, hogy a játékos idegennyelv-oktatást, ami Kárpát-medencei szinten a legmagasabb átlagot érte el (négyfokú skálán 3,6) leginkább a kárpátaljai és a vajdasági szülők tartanák fontosnak, és legkevésbé a felvidékiek. A sportos foglalkozások a Vajdaságban élvezik a legnagyobb támogatottságot (3,7) és Erdélyben a legkisebbet (3,4). A vallási foglalkozás, a hittan a harmadik olyan kategória, ahol regionálisan eltér a szülők véleménye. Kárpát-medencei szinten inkább támogatnák

ezeket a foglalkozásokat (3,1), de azt is láthatjuk, hogy a Kárpátalján (3,7) és Erdélyben (3,4) kapott viszonylag magas érték ellensúlyozza a Felvidéken (2,8) és Vajdaságban (2,5) kapott alacsonyabb értékeket. Bár a számítógéppel való ismerkedés kérdésében nem volt regionális eltérés, de érdekes megemlíteni, hogy mindközül ezt támogatnák legkevésbé a szülők, miközben a digitális bennszülöttség korát éljük.

Régió	vallási foglalkozás, hittan*	rendszeres külön torna, sport*	játékos államnyelvtanítás	játékos idegennyelv- tanítás*	ismerkedés a számítógéppel
Erdély	3,4	3,4	3,5	3,5	2,6
Felvidék	2,8	3,5	3,5	3,4	2,6
Kárpátalja	3,7	3,6	3,6	3,7	2,7
Vajdaság	2,5	3,7	3,6	3,7	2,5
Kárpát- medence	3,1	3,5	3,5	3,6	2,6

5. táblázat. Milyen extra foglalkozásokat szeretnének a szülők? (négyfokú skálán kapott értékek)

Az előző kérdések közül több is rávilágított, hogy a szülők számára a nyelvi szempontok fontosak. Az eddigi ismereteinket árnyalja annak a kérdésnek az eredménye is, hogy a szülő a gyerek későbbi boldogulása szempontjából mely nyelveket tartja fontosnak? A megkérdezettek szerint a boldogulás, a jövőbeli sikeresség első számú nyelvi feltétele a magyar tudás (háromfokú skálán 2,93), második az államnyelv elsajátítása (2,81), és nem sokkal lemaradva az angolnyelv-tudás következik (2,64).

Összefoglalás

Tanulmányunkban egy több elemből álló 2018-as óvodakutatás két kérdőíves adatbázisát összehasonlítva azt vizsgáltuk, hogy hogyan történik az óvodaválasztás a szülők és az óvodavezetők szempontjából, illetve mi jellemzi a szülő-óvoda kapcsolatot az intézményválasztást követően.

Az adatbázis egyrészt olyan Kárpát-medencei kisebbségi magyar szülők válaszaiból áll, akik gyereke külhoni magyar nyelvű óvodába, óvodai csoportba jár. Másrészt ugyanezen óvodák vezetőinek online kérdőívezéssel gyűjtött adatait tartalmazza a másik adatbázis. A tanulmányban e két nézőpont azonosságait és különbségeit tártuk fel elsősorban, de olyan kérdéseket is körüljártunk, amelyek vagy az egyik, vagy a másik célcsoport számára relevánsak.

A kutatás szerint a szülők 89%-a a legközelebbi óvodába íratja gyermekét. Az óvodák befogadóképessége többnyire megfelel a szülői igényeknek: Kárpát-medencei szinten az esetek 40%-ában azonban valamilyen mértékű férőhelyproblémát jeleztek a vezetők, ami különösen a Kárpátaljai óvodákban mutat extrém értékeket (férőhelyhiány az óvodák 86%-ban). Az óvodaválasztást tipikusan családi döntésként határozzák meg adatközlőink: a megkérdezett szülők 74%-a a párjával együtt döntött, kisebb részük a nagyszülőkkel konzultált. Mindösszesen 5% azok aránya, akik az intézmény által szervezett nyíltnapok vagy az óvodai dolgozók javaslatára döntött. Az óvodák vezetői nyitottak lennének arra, hogy a szülők velük is gyakrabban konzultáljanak az intézményválasztás előtt. Véleményük szerint szinte valamennyi óvodát meg lehet tekinteni, az óvónőket meg lehet ismerni még azelőtt, hogy a gyermek oda járna. Ezzel többnyire a szülők is egyetértenek, és ki is használják ezt a lehetőséget. A vezetők háromnegyede szerint akár az óvodai program megismerésére is van lehetőség. Ez utóbbi állítást azonban a szülők válasza nem erősíti meg: a szülők körülbelül egyharmada vélte csak úgy, hogy adott volt számára ez a lehetőség. Az óvodáról szóló papíralapú és online tájékoztatók esetében is eltérnek a szülői és vezetői válaszok. Ennek egyik lehetséges oka, hogy a szülők számára nem ismertek vagy nem elérhetőek azok az egyébként létező internetes fórumok, nyomtatott anyagok, amelyek információval szolgálhatnak az óvodákról.

Az óvodaválasztást befolyásoló legfontosabb tényezőket is összegyűjtöttük kutatásunk során a szülők és az óvodavezetők szempontjából. Bár nem teljesen azonos a legfontosabb szempontok sorrendje, de három dologban gondolkodnak. Az egyik ilyen tényező a pedagógia munka minősége, a másik pedig az óvodapedagógus személye és képzettsége. A szülők szerint őket a pedagógiai munka színvonala mozgatja leginkább, amikor óvodát választanak, az igazgatók szerint pedig az óvodapedagógusok szakmai felkészültsége lehet a legvonzóbb a szülők számára az óvoda kiválasztásakor. Az óvodapedagógus a szülőknél is megjelenik, de ők inkább a személyes, és nem a szakmai tulajdonságait tartják vonzóknak a második helyen. Tehát az óvodapedagógusok nagyon fontos szerepet töltenek be a kiválasztási folyamatban. Talán nem túlzás azt állítani, hogy ők az óvoda arcai, különösen az oktatás alsóbb szintjein, ahol a szülők egy „második anyukát” keresnek a gyerekük számára.

Erről tanúskodnak a jó óvodapedagógus tulajdonságait felsorakoztató szülői válaszok is. Az azonos szempontok között harmadikként a nyelvi szempontot emelnék ki, vagyis, hogy a gyermek mindent megértsen, majd ehhez szorosan kapcsolódva a nyelvi folytonosság, vagyis az óvoda szerepe a magyar iskolára való felkészítésben, amely szintén megjelenik a legfontosabb válaszok között mindkét célcsoportban. Amiben különböznek az óvodavezetők válaszai, az az óvoda környékének biztonságos volta és az udvarral rendelkezés. A szülők szempontjából ez utóbbi nem annyira bír befolyásoló erővel, mint a pedagógiai munka.

A tanulmány második részében a beiratkozást követően kibontakozó szülő-óvoda kapcsolatról gyűjtöttünk információkat a két célcsoportban: az óvoda feladatáról, nyitvatartási idejéről, általános állapotáról és a szülőkkel való kapcsolattartás módjairól kérdeztük őket. A jó óvoda a szülők és az óvodavezetők szerint is biztonságos, a szülőknek fontos még a rendezettség és a jó felszereltség, míg az igazgatók a gyerekközpontságot és a családi tulajdonságokat emelték ki. Általánosságban véve a szülők magas elégedettségét mértük az óvoda által nyújtott szolgáltatásokkal kapcsolatban. Kisebb mértékű elégedetlenséget inkább az óvodavezetők részéről érzékeltünk, akik akár a gyerekek óvodában töltött idejét is növelnék. Az óvodapedagógusokkal jó kapcsolatban vannak a szülők, minden második személy naponta beszélget az óvópedagógussal. Ennek leggyakoribb módja a személyes találkozás, de lassan az online fórumok is teret nyernek (a kommunikáció 20%-a valósul meg jelenleg online). A szülő-óvoda kapcsolat ezen kívül szülőértekezleteken és óvodai ünnepeken való részvételben ölt testet, illetve kisebb részt oktatáson kívüli, a szülőkkel közös szabadidős programokra is van lehetőség (kirándulás, bábszínház). Intézményi nyílt napot, nyílt órát az óvodák félévente vagy ritkábban tartanak, a szülők egyharmada azonban azt jelezte, hogy az ő óvodájában nincs ilyen alkalom. Az óvodavezetők fele nem szervez családlátogatást, a többiek is csak ritkán. Vagyis konstatálhatjuk, hogy az óvoda-szülő kapcsolat terén vannak még kiaknázatlan lehetőségek.